

פרשת מקץ

(ע"פ הרב לורד יהונתן זקס)

באחת השינויים הגדולים בספרות התנכית, יוסף הופך בבת אחת מאסיר לראש ממשלה. מה ראו ביוסף – זר לחלוטין לתרבות המצרית, "איש עברי", שנמק שנים בכלא על אשמת שווא של ניסיון לאונס, - להפוך אותו כמנהיג של האימפריה הגדולה ביותר בעולם העתיק?

ליוסף היו שלושה כישרונות, שלהרבה אנשים קיימים בנפרד, אך רק למעטים מופיעים יתרונות אלו בצוותא. הראשון: חולם חלומות. בתחילה, אין אנו יודעים אם חלומות נעוריו – אלומות אחיו המשתחוות לאלומתו, השמש, הירח ואחד עשר כוכבים המשתחווים לו – הם תחושה אמיתית של גדולתו בעתיד, או רק דמיון פרוץ של ילד מפונק עם שיגעון גדלות.

בפרשת השבוע, אנו מוצאים פיסת מידע חיוני, שלא נמסר לנו עד עכשיו. יוסף אמר לפרעה, שגם הוא חלם שתי חלומות: "וְעַל הַשָּׁנֹת הַחֲלוֹם אֶל פֶּרְעֹה פִּעְמָיִם, כִּי נִכּוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹקִים, וּמִמֶּהָ הָאֱלֹקִים לַעֲשׂוֹתוֹ" (בראשית, מא: לב). רק למפרע, אנו קולטים שהחלום הכפול של יוסף היה אות, ולא סתם דמיון. יוסף היה באמת מיועד להיות מנהיג, שכל משפחתו תשתחוה לפניו.

שנית, בדומה לזיגמונד פרויד, מאות שנים מאוחר יותר, יוסף היה מסוגל לפרש את חלומם של אחרים. כך הוא עשה עבור שר המשקים ושר האופים בבית הסוהר, וכך הוא עשה בפרשת השבוע, עבור פרעה. פירושיו לא היו קסומים, גם לא ניסיים. בפרשת המשקה והאופה, הוא זכר שבעוד שלושה ימים יהיה יום הולדת של פרעה (בראשית, מ: כ). זה היה המנהג של המושלים לחגוג בסעודה גדולה את יום הולדתם, ולחרוץ את גורלם של פושעי הממלכה. לכן, היה הגיוני לחשוב שחלומם של המשקה והאופה היה קשור למאורע הזה - לתקוותם ולחששם (אבן עזרא והבכור שור, שניהם מציעים את ההסבר הזה).

במקרה של חלומות פרעה, יתכן שיוסף הכיר את המסורות הקדומות של מצרים על מקרי רעב בני שבע שנים. נחום סמה מצטט טקסט מצרי מזמן הפרעה ג'וסר (בערך אלפיים ושמונה שנים לפני הספירה, זה שבנה את הפירמידה הראשונה):

הייתי במצוקה על כס המלוכה הגדול, ואלה שנכחו בארמון היו עם לב מלא מכאוב, על רעה מאוד גדולה, כי בימי, לא עלה הנילוס על גדותיו לתקופה של שבע שנים. התבואה הייתה זעומה, הפירות היו יבשים, וכל מה שאכלנו היה בכמות מזערית.

אולם. ההישג המרשים ביותר של יוסף, היה כישרונו השלישי, יכולתו לפרש את החלומות, ולתת פתרונות לבעיות שחלומות אלו הוו אזהרה מוקדמת עבורם. מיד כשהודיע על רעב בן שבע שנים שעומד להגיע, הוא מספק פתרון.

" ועתה ירא פְּרֵעָה אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם, וַיִּשְׁתַּחֲוּ עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם. יַעֲשֶׂה פְּרֵעָה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל הָאָרֶץ, וַחֲמִשׁ אֶת אֶרֶץ מִצְרָיִם, בְּשִׁבְעֵי שָׁנִי הִשְׁבֵּעַ. וַיִּקְבְּצוּ אֶת כָּל אֶכָל הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה, וַיִּצְבְּרוּ בָּר תַּחַת יַד פְּרֵעָה, אֶכָל בְּעָרִים וְשִׁמְרוּ. וְהָיָה הָאֶכָל לְפָקֶדוֹן לְאֶרֶץ, לְשִׁבְעֵי שָׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם, וְלֹא תִכָּרֵת הָאֶרֶץ בְּרָעָב" (בראשית מא: לג-לו).

כבר זכינו להכיר את יוסף, המנהל המבריק, גם בבית פוטיפר וגם בבית הסוהר. את הכישרון הזה, שהוצג בדיוק בזמן הנכון, הוא זה שהוביל אותו למינוי של משנה למלך מצרים.

לכן, מיוסף אנו למדים שלושה עקרונות. הראשון הוא: חלמו חלומות. אל תהססו לתת לדמיונכם להמריא. כדי להיות מנהיג, חייבים לתת לעצמנו זמן, מרחק ודמיון לחלום. בחלומות, אנו מגלים את תשוקתנו, ולנהות אחרי תשוקתנו, זוהי הדרך הטובה ביותר לחיות חיים כדאיים.

לעיתים קרובות, חושבים שחלומות אינם מעשיים. אבל לא כך הדברים. החלום הוא אחד הדברים המעשיים ביותר, שאנו יכולים לעשות. יש אנשים שמעבירים חודשים כדי לתכנן חופשה, אבל אפילו לא יום אחד לתכנן חיים. הם נותנים לעצמם להיות נישאים על ידי רוחות המזל והנסיבות. וזו טעות. כתוב בגמרא מגילה, דף י עמוד ב: אמר רבי לוי, ואיתימא רבי יונתן: דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר ויהי, אינו אלא לשון צער. חיים של "ויהי" הם חיים שאנו נותנים באופן פסיבי לדברים לקרות. חיים של "יהי" הם חיים שאנחנו יוזמים ופועלים כדי שהדברים יתרחשו, וחלומותינו הם שנותנים לנו את הכיוון.

תיאודור הרצל נהג לומר: "אם תרצו, אין זה חלום". אלי ויזל סיפר פעם סיפור נפלא. היה זמן שזיגמונד פרויד ותיאודור הרצל חיו באותו רובע בווינה. למרבה המזל, הם מעולם לא נפגשו. האם תוכלו לדמיין מה היה קורה, אילו היו נפגשים? תיאודור הרצל היה אומר: יש לי חלום של מדינה יהודית. פרויד היה עונה: אמור נא לי, אדון הרצל, מכמה זמן יש לך את החלום הזה? תשכב על הספה, ואני אעשה לך פסיכואנליזה. הרצל היה נרפא מחלומותיו, והיום לא הייתה מדינה יהודית. למרבה המזל, **העם היהודי מעולם לא נרפא מחלומותיו.**

העיקרון השני שאנו למדים מיוסף, הוא שמנהיגים מפרשים את חלומותיהם של אחרים. הם מבררים את הגלום, מוצאים דרך לבטא את התקוות ואת הפחדים של הדור. לא את חלומותיו של יוסף עשו ממנו מנהיג, אלא אלה של פרעה. החלומות שלנו, הם שנותנים לנו את הכיוון, החלומות של אחרים נותנים לנו את ההזדמנות.

העיקרון השלישי הוא יישום החלומות. ראשית, תבין את הבעיה, ואז מצא דרך לפתור אותה. הרבי מקוצק הקשה פעם על רש"י. רש"י, בשמות יח', א, שאומר כי ליתרו ניתן את השם יתר "על שם שיתר פרשה אחת בתורה, (המתחילה במילים) ואתה תחזה..." זה קרה

כשיתרו ראה את משה מנהיג לבדו את העם, ואמר לו "לא טוב הדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה. נָבֵל תִּבֶּל גַּם אַתָּה, גַּם הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ, כִּי כָבֵד מִמֶּךָ הַדָּבָר, לֹא תוּכַל עֲשׂוֹהוּ לְבַדְּךָ". לכן, עליו לבחור אנשים טובים, ולהעביר להם חלק גדול מעול המנהיגות.

הרבי מקוצק מציין שהפרשה שיתרו הוסיף לתורה לא פתחה במילים "וְאַתָּה תִּחְזֶה מִכָּל הָעָם אֲנָשִׁי חָיִל..." היא פתחה מספר פסוקים קודם לכן, כשהוא אומר "לא טוב הדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה". התשובה שנתן הרבי מקוצק הייתה פשוטה. לומר "לא טוב הדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה" אינה הוספה לתורה: הדבר מציין בעיה. ההוספה היוותה את הפתרון: להאציל סמכויות.

מנהיגים טובים מקיפים את עצמם באנשים, פותרי בעיות. קל לראות מה שהשתבש. מה שהופך מנהיג למוצלח, הוא כושרו למצוא דרך לתקן את הדרוש תיקון. גאונותו של יוסף לא הייתה בכך שניבא את שבע שנות שובע, ואחריהם את שבע שנות רעב, אלא שהוא המציא מערכת אחסון שתאבטח אספקת מזון בימי הרעב.

חלום חלומות, תבין ותנתח את החלומות של אחרים, ותמצא דרכים להפוך חלום למציאות – שלושת הכישרונות האלה מהווים מנהיגות בדרכו של יוסף הצדיק.